

A miskolci egyetemi hallgatók könyvtárhasználati szokásai

Steinerné Szűcs Éva

Az egyetemisták szabadidős tevékenysége

A napjainkban zajló gazdasági és társadalmi változások az oktatás – azon belül a felsőoktatás – területén is jelentős változásokat hoztak. Egyre nagyobb számban tanulnak tovább a középiskolát végzett fiatalok, vagy a már felsőfokú végzettségűek próbálnak újabb diploma megszerzésével jobb eséllyel indulni, illetve megmaradni a munkaerőpiacon.

A felsőoktatási intézményekben tanulók szabadidős szokásairól, az intézmény munkájába való beilleszkedésükről a hetvenes években remek felmérések készültek a szegedi József Attila Tudományegyetemen.¹ Miskolcon 1987-től folytak vizsgálatok hasonló témában. E kutatások csak periférikusan érintették a könyvtárhasználatot, amikor a szabad-

idő eltöltésének színtereire kérdeztek, továbbá az olvasási szokásokra irányuló kérdéseknél szerepeltek könyvtárhasználattal kapcsolatosak is.

Szakdolgozati témaként^{*} a miskolci egyetemi hallgatók könyvtárhasználati szokásait vizsgálva 1998-ban arra szerettem volna választ kapni, hogy a hallgatók általam megkérdezett, kisebb csoportja miként viszonyul a könyvtár használatához, az olvasáshoz és az egyéb kulturális tevékenységekhez, milyen gyakran vesznek igénybe könyvtári szolgáltatásokat, tudják-e önállóan használni a gyűjteményeket stb. Kíváncsi voltam, hogy az egyetemi könyvtár hogyan tud megfelelni feladatának, tud-e reagálni a hallgatók legújabb elvárásaira, milyenek látják a használók az állományt, a szolgáltatásokat, milyen változások történtek azért, hogy az oktatást és a kutatást eredményesen segítse a könyvtár.

^{*} A jelen írás e szakdolgozat rövidített, átdolgozása. A szakdolgozat teljes szövege elolvasható a Magyar Elektronikus Könyvtárban (<http://www.mek.iif.hu>)

Bár a használat, az olvasói igény felől közelítettem a témához, de a válaszokból következtetni lehetett a könyvtár munkájára, a szolgáltatások minőségére is, vagyis a könyvtár is „megmérettetett”.

Néhány szó az egyetem központi könyvtáráról

Az 1949. évi 23. tv. rendelkezett arról, hogy Miskolcon „Nehézipari Műszaki Egyetem” néven új felsőoktatási intézményt kell létesíteni. Az első tíz év nemcsak az egyetem, hanem a könyvtár szempontjából is a szerveződés évtizede volt. A második évtized (1959–1969-ig) a felkészülés, a tudományos könyvtárrá szerveződés időszaka volt. Ebben (1969 augusztusában) az időben adták át a könyvtár új épületét, melynek összes alapterülete 7610 m². Az akkori könyvtári feltételekhez képest különösen korszerűnek számító épülettel megteremtődtek a minőségi könyvtári munka alapfeltételei.² Az 1969-től napjainkig tartó időszak a szakmai megerősödés és fejlődés korszaka volt, ezekben az évtizedekben vált a könyvtár európai rangú, elismert intézménnyé.

Az 1980-as évektől megkezdődött a műszaki egyetemi struktúra átalakulása egy Magyarországon addig ismeretlen szerkezetű egyetemmé, a klasszikus értelemben vett univerzitássá, ahol a humán és a műszaki karok kerek egészet alkotnak.³ A társadalomtudományokkal való bővülés eredményeként először a jogi oktatás kezdődött meg, amit a közgazdászok képzése, majd a bölcsészképzés követett. Az egyetemen beindult új oktatási területek szakirodalmának beszerzése és szolgáltatása a könyvtárra is nagy feladatokat rótt, de a könyvtár igyekezett az igények elébe menni.

A könyvtári állomány tartalmában történt változást tükrözi, hogy míg 1979-ben a műszaki/természettudományi irodalom és a humán tudományok

irodalmának beszerzési aránya 63-37% volt, ugyan ezen területek között 1994-ben 17–83%-ra módosult a beszerzés aránya a humán területek javára.⁴ A kölcsönzések 30%-a műszaki és természettudományi szakirodalomra vonatkozott, a többi a 70% társadalomtudományokra.⁵

A Központi Könyvtár egyetemi, országos és regionális feladatokat lát el. A magyar könyvtári rendszerben I. osztályba sorolt nyilvános jellegű tudományos könyvtár, a bányászat és a kohászat országos alapkönyvtára. Elsődrendű feladata az egyetemen folyó oktatás és kutatás támogatása. Gyűjtőkörébe a magyar nyelvű műszaki, természettudományi és társadalomtudományi szakirodalom, a bányászati, kohászati és gépészeti, valamint jogtudományi, közgazdaságtudományi és az ezekhez kapcsolódó szaktudományok idegen nyelvű válogatott irodalma, továbbá a hallgatók igényeihez igazodó közművelődési irodalom tartozik.

A könyvtár állománya a tanszéki könyvtárakkal együtt megközelíti a 600 ezer kötetet, gyarapodása évi 18-20 ezer dokumentum. A külföldi és a belföldi folyóiratok száma közel 3000 cím, a nem hagyományos dokumentumokból 120 féle (200 db) CD-ROM található a könyvtárban.

A Központi Könyvtár nyilvános, állományát és szolgáltatásait beiratkozási díj ellenében a felnőtt állampolgárok igénybe vehetik. 1998-ban a könyvtárlátogatók száma 155 222, a beiratkozott olvasók száma 8 214 fő volt. A nappali tagozatra beiratkozott 6 306 főből 60% a jogász, közgazdász és bölcsész-hallgató, míg 40% a műszaki karok hallgatója. Ez a 40-60%-os megoszlás a nappali tagozatra beiratkozott hallgatók arányát is tükrözi; a műszaki karokon az egyetemre beiratkozottak 42%-a, a társadalomtudományi karokon pedig 58%-a tanul.

Az olvasóterem 460 férőhelyes. A szabadpolcon lévő állományban önállóan lehet keresni, a szakosított könyvolvasóban egy-egy szakterület tankönyvei, jegyzetei, kézikönyvei, ill. egyéb segédletei találhatóak. 1998-ban 32 194 fő használta az olvasóte-

rem szabadpolcos részét, a kölcsönzések száma 29 886 db, a kölcsönzött kötetek száma: 51 131 kötet volt. A könyvkérések 60%-át kölcsönözték ki elvitelre, 18%-át az olvasóteremben használták. A kérések 22%-át nem tudta a könyvtár teljesíteni, de felajánlotta a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségét. Az olvasó kérésére más hazai vagy külföldi könyvtárból próbálja beszerezni a Központi Könyvtár a kért irodalmat vagy annak másolatát.

A szakirodalmi forráskutatásban jól felkészült szakemberek és korszerű számítástechnikai eszközök segítik a használókat. Az utóbbi években komoly számítástechnikai fejlesztések történtek a könyvtárban, elsősorban a tájékoztatásban, másodsorban a könyvtári munkafolyamatok automatizálásában látható az eredmény. A könyvtárban több mint fél-száz számítógép működik, az olvasóteremben tíz gép áll a hallgatók rendelkezésére, lehetővé téve az online katalógusok, a hálózati adatbázisok és az Internet használatát.

Az egyetemi hallgatói csoport jellemzői

A felsőoktatási intézmények hallgatói sajátos társadalmi helyzetben vannak. Bizonyos ideig még ahhoz a társadalmi osztályhoz, réteghez tartoznak, amelyben szüleik élnek, de azok, akik nem értelmiségi családból származnak, éppen a felsőfokú oktatásban való részvétel útján mobilizálódnak. Koruknál fogva az ifjúsághoz tartoznak, a diploma megszerzése után viszont már fiatal felnőtteknek számítanak.

A tanulók életmódjáról viszonylag kevés adattal rendelkezünk. Hiánypótló *Szentirmai László* szegedi egyetemisták között végzett időmérleg vizsgálata, amelyben a hallgatók élettevékenységét kutatta. A tanulmányi kötelezettséget munkatevékenységként értelmezte, amikor a munkához kapcsolódó

időt és a szabadidőt, ill. ezek egymáshoz való viszonyát elemezte. A könyvtárhasználat, mint a munkatevékenység része jelenik meg nála, ebből következően a könyvtárat, mint a munkavégzés színhelyét tekinti, másfelől, mint a szabadidő-tevékenység színterét vizsgálja. A tevékenységstruktúrák elemzéséből megállapította, hogy a munkaidő az egyetemi hallgatóknak nemcsak a heti és hétköznapi, hanem a hétfégi és a vasárnapi tevékenységstruktúráját is erősen befolyásolja.⁶

A hallgatók szabadidejéről már több felmérés készült, bár az eddigi kutatások inkább az egyes tevékenységekkel, például olvasás, színházlátogatás, egyéb szabadidős tevékenységek foglalkoztak.

A vizsgált csoport szabadidős tevékenysége

A Miskolci Egyetemen az 1997/1998-as tanév első felévére 6414 fő iratkozott be nappali tagozatra. Ebből az Állam-és Jogtudományi, a Gazdaságtudományi és a Bölcsészettudományi Karok 2-4 évfolyamára 2177 fő. Ennek a csoportnak a 10%-ával, azaz 218 fővel töltöttem ki az általam összeállított kérdőívet. Összesen 107 bölcsész, 56 jogász, 55 közigazdász hallgató válaszolt a fenti évfolyamokból.

A hallgatók szabadidejüket sokféle tevékenységgel töltik. A kérdésekre adott válaszok alapján az olvasás (55%) a válaszok több mint felét tette ki, az azt követő háromféle tevékenységre (barátokkal szórakozik : 50%, moziba jár: 33% és sportol: 26%) kapott válaszok magas száma az egyetemi hallgatók életkorából következett. 22% alatti értéket mutatott a tévézés, a színházlátogatás 15%-ot, az egyéb tevékenységet végez (pl. ír, zenét hallgat, kirándul, sétál, számítógépezik stb.) 12%-os értéket hozott, végül diszkóba jár 10% és koncertre 6%. Összehasonlítva az adatokat a miskolci egyetemisták körében 1985 és 1986 közötti időszakban vég-

zett időmérleg vizsgálatokkal, megállapítható, hogy az akkor kapott eredmények: olvasás 65%, könnyűzene hallgatása 37%, sport 35% és moziba járás 18%-os értékei, hasonló képet mutatnak a mostanihoz.⁷

A bajai Eötvös József Tanítóképző Főiskolán⁸ 1980-ban és 1985-ben mért adatok is ehhez közelítő arányokat mutattak. Egy lényeges változásra azért felfigyelhetünk, 1980-ban 70%-os volt a könyvolvasás, ami 45,7%-ra csökkent öt évvel később. A beszélgetések szerepe nem jelentősen, de szintén csökkent (33%-ról 30,6%-ra), a séta és udvarlás kb. 26%-ról 33%-os szerephez jutott, viszont csökkent a moziba járásra fordított idő is.

A felsőoktatási intézménybe való bekerülés új életformát jelent a hallgatóknak. Hogy mennyire új ez az életforma számukra, s hogy miben különbözik a középiskolás évektől, erre kaphatunk választ a következő táblázatból.

Szembetűnő növekedés a könyvtárlátogatásban és a könyvvásárlásban figyelhető meg, amely egyértelműen összefügg az egyetemi léttel, a tanulmányok sikeres elvégzésének igényével. A „kevesebb” legmagasabb értéke a pihenésnél látható. Szentirmai László eredményeinél magasabb arányt mutat a könyvvásárlás, ami abból adódhat, hogy lényegesen kedvezőbb áron lehetett az 1980-as években jegyzetet, könyveket vásárolni, mint manapság.⁹

Az olvasás mint szabadidő tevékenység

Az egyetemi hallgatóknak tanulmányaik elsajátításához nagyon sok irodalmat kell átolvasni, megtanulni, gyakorlatilag az olvasással töltik szabadidejük nagyobb részét. Ez a csoport az oktatás éve alatt kulturális érdeklődésében igen nyitott, s nem-

Tevékenységek	Kevesebb (%)	Ugyanaz (%)	Több (%)
Könyvvásárlás	11,5	29	59,5
Könyvtárlátogatás	4,6	17,4	78
Nem kötelező irodalom olvasása	28,9	43,6	27,5
Napilapok olvasása	12	48,6	39,4
Folyóiratok olvasása	10,6	48,6	40,8
Baráti társaság alakulása	6,4	34,9	58,7
Kulturális eredmények iránti érdeklődés	8,3	55	36,7
Múzeum, tárlatlátogatás	29,3	54,7	16
Moziba járás	18,8	38	43,2
Színházlátogatás	32	46,8	21,2
Komolyzenei koncertre járás	28	60,5	11,5
Könnyűzenei koncertre járás	21,5	55,5	23
Diszkók látogatása	25,4	42,4	32,2
Sportolás	30	37,6	32,4
Egyéb hobbi	30	48	22
Pihenés	56	29,4	14,6

csak az olvasásra fordít sok időt, hanem más művészeti ágakra (film, színház, kiállítások, koncertek) is. Az egyetemisták olvasási kultúrájuk elmélyítése mellett fejlett vizuális ízlésre is szert tesznek.

Tanulmányi elfoglaltsága mellett milyen gyakran olvas? kérdésre adott válaszok:

Az olvasás gyakorisága	Bölcész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Nem olvas	4	4	7	15	6,8
Olvas	103	52	48	203	93,2
Rendszeresen olvas	44	16	19	79	36,2
Időnként olvas	47	26	22	95	43,6
Ritkán olvas	12	10	7	29	13,4
Összesen	107	56	55	218 fő	100%

A kapott eredményeket összehasonlítva Nagy Attila országos felmérésének¹⁰ adataival, közel azonos eredményeket kapunk. Nála több volt a rendszeresen olvasó (42,2%) és a ritkán olvasó (16,6%), kevesebb az időnként olvasó (39,2%) és a nem olvasó (2%). Ezek az arányok valamivel kedvezőbb tendenciát mutatnak, mint a miskolci adatok, de a tendencia azonos.

Arról is kérdeztem a hallgatókat, hogy szakmai érdeklődésükön túl milyen gyakran és naponta mennyit olvasnak. Az „egy óra alatt” és „egy órát” válaszok magas értékéből (85%) kiderült, hogy bár rendszeresen olvasnak, de naponta egy óránál nem többet. A „két órát” és a „két óra felett” válaszok (15%) háromnegyed részét bölcészek írták.

A könyvtárhasználatról

A könyvtárhasználat egyik jellemző mutatóját akkor kapjuk meg, ha megpróbáljuk behatárolni azt az időmennyiséget, amelyet a hallgató a könyvtárban tölt.

A hallgatók több mint fele különböző gyakorisággal ugyan, de rendszeresen látogatja valamelyik könyvtárat. A könyvtárlátogatás gyakoriságára és időtartamára vonatkozó adatok a szorgalmi időszakból származnak, mert a vizsgák alatt a hallgatók életmódja alapvetően megváltozik (gyakorlatilag minden tevékenységüket a

vizsgákra való felkészülésnek rendelik alá). A „nem rendszeresen” válasz 22%-a mellett a „rendszeresen” könyvtárban töltött idő a válaszok 78%-a, különböző időtartamok között oszlik meg. A legjellemzőbb a „heti 1-6 óra” közötti időtartam. Összevetve Szentirmai László felmérésének eredményeivel Miskolcon kedvezőbb volt a kép, hiszen a szegedi 42%-kal szemben a miskolci egyetemistának csak 22%-a „nem jár rendszeresen”, a „heti 1-6 óra” közötti idő közel azonos arányú 35% a szegedi, míg 43% a miskolci hallgatóknál.¹¹

Könyvtárban töltött órák száma:	Bölcész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Heti 12 óra felett	7	1	1	9	4%
Heti 6 - 12 óra	24	5	7	36	17%
Heti 1 - 6 óra	54	19	21	94	43%
Heti 1 óra alatt	12	11	8	31	14%
Nem rendszeres	10	20	18	48	22%
Összesen	107	56	55	218	100%

A házi könyvtár nagyságára a tanulmányokhoz szükséges dokumentumok beszerzése miatt kérdeztem. A válaszokból kiderült, hogy 0-50 kötetnyi van 16%-nak, 51-100 kötetnyi 19%-nak, 101-200 kötetnyi 21%-nak és 200 kötet feletti könyve a megkérdezettek 44%-ának. A házi könyvtár nem tartalmazhatja teljességgel az iskolai tanulmányokhoz szükséges összes könyvet, legfeljebb a legfontosabb alapműveket. A tankönyvvásárlást elsősorban a tanult szak és az évfolyam határozza meg (az anyagiakon kívül, amelyre viszont nem kérdeztem). A válaszokból kiderült, hogy a hallgatóknak több helyről kell beszerezniük a tanulmányaikhoz szükséges segédanyagokat (jegyzet, könyv, stb.) Ennek sorrendje a következőképpen alakult:

Beszerzési forrás	Bölcész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Házi könyvtár	37	3	5	45	20%
Könyvesbolt	51	37	31	119	55%
Felsőöktől	33	23	32	88	40%
Könyvtárból	99	27	24	150	69%
Egyéb	12	5	5	22	10%
Összesen	232	95	97	424	

A könyvtár elsőbbsége (69%) szinte természetes, hiszen az egyetemi tanulmányokhoz szükséges könyvek, folyóiratok, egyéb dokumentumok az egyetem Központi Könyvtárában, tanszéki könyvtárakban vagy a város más könyvtáraiban megtalálhatók. Könyvesboltból a hallgatók több mint a fele (55%) szerzi be a szükséges jegyzeteket. Az így vásárolt tankönyveknek bár borsos árúak, de az egyetemisták támogatást kapnak az

egyetemtől jegyzetvásárlásra. A házi könyvtár az esetek többségében nem szakkönyvekből áll, inkább szépirodalmat és egyéb általános ismeretterjesztő könyveket tartalmaz. Az egyéb válaszok (10%) a következőket tartalmazzák: évfolyamtársak, csoporttársak, másoltatás útján, tanszékről, ismerősöktől. Mivel a válaszban többféle forrást is meg lehetett adni, ezért nehéz megállapítani a beszerzési források egyértelmű rangsorát.

A Központi Könyvtár használata

1998-ban a megkérdezett hallgatók 97%-a (212 fő) volt beiratkozott használója az egyetem Központi

Könyvtárának. A továbbiakban ennek a 212 hallgatónak a könyvtárhasználati szokásaival ismerkedhetünk meg. Az egyszeri beiratkozással nem válik valaki automatikusan tanulmányai végéig a könyvtár olvasójává, mert minden tanév kezdetekor újra be kell iratkozni. A rendszeres könyvtárhasználók száma 128 fő (60%), a könyvtárat rendszertelenül

használók száma 84 fő (40%), az alábbi gyakorisággal:

Könyvtárhasználat	Bölcész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Rendszeresen	64	32	32	128	60%
naponta	14	2	4	20	9,4%
hetente	35	14	19	68	32%
kéthetente	10	12	6	28	13%
havonta	5	4	3	12	5,6%
Rendszertelenül	37	24	23	84	40%
Összesen	101	56	55	212 fő	100%

A megkérdezett 212 hallgató a következő célokkal keresi fel a könyvtárat:

☉ szakirodalmat kölcsönözni:	154	(73%)
☉ vizsgaidőszakban tanulni:	84	(40%)
☉ számítógépen hálózatba keresni:	77	(36%)
☉ napilapot olvasni:	71	(33%)
☉ folyóiratot olvasni:	67	(32%)

könyvtárhasználati szokásainak vizsgálatából meg tudhatjuk, hogy: „... a hallgatóknak 38,3%-a szokott rendszeresen kölcsönözni, helyben olvassa a kötelező olvasmányt és a szakirodalmat olvas, ill. jegyzetel 60,7%; saját jegyzetéből tanul 35,3%; önművelés és szórakozás szándékával helyben olvas 31,4%. Az egyetemi könyvtár tehát nemcsak közvetíti az információt, hanem a hallgatók több mint egyharmadának „munkahelyet” is biztosít: itt készülnek a szorgalmi időszak feladataira és a vizsgákra.¹²

A Központi Könyvtár dokumentumállományának használata

Hogyan keres	Bölcsész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Önállóan	97	46	40	183	86%
Segítséggel	4	10	15	29	14%
Összesen	101	56	55	212 fő	100%
Hol keresi	Bölcsész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Katalógusban	78	38	31	147	69%
Szabadpolcon	29	13	17	59	28%
Számítógéppel	49	19	24	92	43%
Összesen	156	70	72	298	

☉ számítógépen keresni a könyvtár adatbázisában:	56	(26%)
☉ tanulni vizsgaidőszakon kívül is:	35	(17%)
☉ hetilapot olvasni:	30	(14%)
☉ szépirodalmat kölcsönözni:	21	(10%)
☉ egyebet kölcsönözni:	13	(6%)
☉ számítógépet használni:	6	(3%)

A miskolci egyetemisták elsősorban szakirodalmat és szépirodalmat kölcsönöznek (83%), napilapot, hetilapot és folyóiratot olvasnak (79%), számítógépet használnak (65%), és tanulnak vizsgaidőszakban és azon kívül is (57%). A szegedi egyetemisták

Az a tapasztalat, hogy addig, amíg a könyvtári gyűjteményekben csak a hagyományos cédulakatalógussal tárták fel az állományt, a használók jobban tudtak tájékozódni. A számítógépes információszolgáltatás megjelenése azt is jelentette, hogy közbeiktatódik a technika, tehát előbb annak alkalmazását, használatát kell megtanulni ahhoz, hogy adatokhoz, információhoz jusson az olvasó. A cédulakatalógusban keresés 69%-os és a szabadpolcon való keresés 28%-os aránya a hagyományos könyvtárhasználat meglétére utal, de hogy a számítógép segítségével 43% keres, jelzi, hogy a fiatal korosztály gyorsan megtanulja a számítógépet katalógusként, információs forrásként használni.

Az állományrészek használata

Állománytípus	Bölcsész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Kézikönyv	36	7	9	52	25%
Szakirodalom	89	45	35	169	80%
Szépirodalom	20	1	6	27	13%
Folyóiratok	19	17	16	52	25%
Szabványtár	1	2	3	6	3%
Számítógépes adathordozók	12	6	8	26	12%
Összesen	177	78	77	332	

Más könyvtárak párhuzamos használata

Miskolcon az egyetemi könyvtáron kívül két nagy közművelődési könyvtár, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár és a Miskolc Városi Könyvtár fiókkönyvtárai, illetve tanszéki könyvtárak segítik az egyetemi hallgatókat a tanulmányaik végzéséhez, szórakozásukhoz szükséges könyvek, folyóiratok egyéb dokumentumok hozzáféréseben. Ezekben a könyvtárakban együttesen több

A táblázatból kiderül, hogy az állományból a szakirodalom iránt a legnagyobb a kereslet (80%), a kézikönyvek és folyóiratok azonos aránya (25 - 25%) mindkét dokumentumtípus használhatóságát, nélkülözhetetlenségét mutatja. A szépirodalom és a számítógépes adathordozók közel azonos aránya már az új adathordozó népszerűségét jelzi, bár a szépirodalom használatának alacsony aránya elgondolkodtató. A „Dolgozatok, egyéb tanulmányi feladatok megoldására és a szakirodalom kutatásához általában talált-e

mint egymillió kötetnyi könyv, kb. 3500 féle folyóirat és több tízezer egyéb dokumentum (kézirat, hanglemez, mikrofilm, képanyag, stb.) várja az olvasókat. A városban két értékes muzeális könyvgyűjtemény is található: a Lévy József Muzeális Könyvtár, és a Selmeci Múemlékkönyvtár. Jelentős gyűjteménye van a kutatás számára még a Hermann Ottó Múzeumnak és a Megyei Levéltár szakkönyvtárának. E két utóbbi hely nem, vagy csak korlátozottan nyilvános.

elegendő dokumentumanyagot a Központi Könyvtár állományában?” kérdésre adott válaszok értékelésénél a „nem talált” (66%) válaszok magas száma érthetővé teszi, miért vesznek igénybe más könyvtárakat is a hallgatók.

Válaszok (hova)	Bölcsész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Nem	24	38	37	99	45%
Igen a következő könyvtárakba:	83	18	18	119	55%
Megyei	61	8	15	84	70%
Városi	47	3	2	52	44%
Egyéb	15	7	1	23	19%
Összesen	107	56	55	218 fő	100%

Azok a hallgatók, akik az egyetemi könyvtárban nem találják meg a számukra szükséges irodalmat, beiratkoznak más könyvtárakba is. Nálunk a hallgatók 55%-a iratkozott be máshova is.

Legtöbben (70%) az általános tudományos gyűjtőkörű megyei könyvtárat használják az egyetemivel párhuzamosan, de népszerű a városi könyvtár gyűjteménye is. Az, hogy egyszerre kettőnél több könyvtárba is beiratkozzon egy hallgató, inkább csak a bölcsészekre jellemző. A párhuzamos könyvtári tagság nem jelenti azt, hogy a Központi Könyvtár szolgáltatásait nem kívánják használni vagy mellőzni akarják. E tény inkább azt jelenti, hogy szívesen kiegészítik egyéb források igénybevételeivel is. Az okokat keresve az alábbi táblázat megmutatja, hogy miért iratkoztak be más könyvtárakba is a hallgatók:

☉ a Központi Könyvtár állományával elégedetlen: 58%

☉ a Központi Könyvtár szolgáltatásával elégedetlen: 12%

☉ közelebb van a lakóhelyéhez, mint a Központi Könyvtár: 15%

☉ egyéb ok játszott közre 15%

A megkérdezett hallgatókból 119 fő (55%) iratkozott be más könyvtárakba, ezek 58%-a azért, mert elégedetlenek a könyvtár állományával. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy nem találta meg (azaz, nem tudta kikölcsönözni) a számára szükséges irodalmat az egyetemi könyvtárban. A szolgáltatások iránti elégedetlenség mögött az áll, hogy hosszabb nyitvatartásnak, több számítógépnek jobban örülnének a diákok. Az egyéb okok között említették a hallgatók: „több könyvtárban nagyobb esély van arra, hogy megtaláljam a keresett könyvet,” ha

nemcsak szakmai könyveket keres valaki, nagyobb az esélye, hogy az általános művelődési igényét több könyvtárban jobban ki tudja elégíteni. A jogász hallgatók közül többen írták, hogy a számukra szükséges dokumentum sokszor csak az Országgyűlési Könyvtárban található meg. Többen kevesellték a kölcsönözhető könyvek, jegyzetek számát. A hallgatók döntő többsége nem boldogul saját oktatási intézményének gyűjteménye nélkül, amely fizikailag is a legelérhetőbb, de ezzel együtt csaknem 60%-uk tagja a közkönyvtári hálózatnak is, derült ki Nagy Attila felméréséből is.¹³

A Központi Könyvtáron kívüli könyvtárhasználatkor milyen céllal veszi igénybe a felkeresett könyvtárat?

Tevékenységek:	Bölcsész	Jogász	Közgazdász	Összesen	
Kölcsönöz	86	13	15	114	52%
Helyben olvas	41	10	5	56	26%
Jegyzetel	36	5	6	47	21%
Fénymásoltat	28	10	4	42	19%
Egyéb	2	-	-	2	1%
Összesen	193	38	30	261	

A könyvtárakban folytatott tevékenységek között vezet a kölcsönzés (52%), ezt követi a helyben olvasás (26%) és jegyzetelés (21%). A másoltatás (19%) a saját anyag (órai jegyzetek, dolgozatok) vagy olvasótermi anyag, esetleg folyóirat cikkek másolatát jelentheti. Az egyéb tevékenység adatgyűjtést, illetve adatfeldolgozást takar. Hasonló eredmények születtek a pedagógusok körében végzett vizsgálatokból is, tehát a kölcsönzést (50%) követte a könyvek és folyóiratok átlapozása, majd a felkészülés (tanulás, jegyzetelés).¹⁴

Ugyancsak hasonló értékeket mutat az országos felmérés eredménye: kölcsönzés 46,5%, helyben olvas 34,7% és fénymásoltat 19,5%.¹⁵

A többi könyvtár használatát is legtöbbször a kölcsönözhető irodalom beszerzése motiválja.

Érdeemes elgondolkozni azon, hogy a hallgatók maradék 45%-a miért nem lép kapcsolatba másik könyvtárral. Azért mert túl passzívak, vagy azért, mert elégedettek a Központi Könyvtár állományával és szolgáltatásaival? Erre nem kaptam választ a kérdőívekből.

A hallgatók és az internet-használat

A megkérdezett hallgatók 56%-a használja rendszeresen az internetet. Leggyakrabban információkeresésre (74%) és valamivel kisebb arányban személyes levelezésre (62%) veszik igénybe. A használat helye leggyakrabban az egyetem (67%), a Központi Könyvtárban (36%) otthon (16%) és egyéb helyen pl. másik könyvtárban, ismerősöknél érthető okok miatt viszonylag alacsony (8%) arányban.

A jövő legfontosabb információhordozójának 79%-uk a számítógépes hálózatot tartotta, a CD-ROM-ot 22%, a papírt mindössze 6%-uk, a mágneslemez 3% , és a DVD-t, MCD-t is 3%-uk említete.

Összefoglaló megjegyzések

1. A hallgatók válaszaiból számomra az derül ki, hogy bár szabadidejüket sokféle és változatos kapcsolódásra szánják, de igen nagy arányban (55%-ban) választják az olvasást és a társas kapcsolatokat (50%). Hogy ki mennyi szabadidővel rendelkezik , az egyénileg nagyon eltérő, s érthető okok miatt nagy különbség van a vizsgaidőszak és a szorgalmi időszak időbeosztása között.
2. Tanulmányaikhoz a segédanyagok több mint felét (55%) meg kell vásárolniuk, pedig a könyv-

tárból beszerzett irodalom 69%-os aránya azt mutatja, hogy a könyvtár(ak) felkészültek. A hallgatóknak 60%-a rendszeres könyvtárhasználó és a rendszeres könyvtárlátogatók közel egyharmada (32%) jár a könyvtárba hetente, a szorgalmi időszakban 9,4%-uk pedig naponta bejár a könyvtárba.

3. A könyvtárba többféle célból mennek a hallgatók. Leggyakrabban kölcsönözni (89%) szoktak, elsősorban szakirodalmat (73%). Nagyon magas a napilapot, hetilapot és folyóiratot olvasók száma (79%). Tanulási céllal a vizsgaidőszak alatt és azon kívül is a hallgatók mintegy 57%-a jár. A számítógép használata nagy vonzerőt jelent, ugyanis a hallgatók 65%-a nyilatkozott úgy, hogy a látogatása során szívesen keresgél hálózati adatbázisokban és használja a levelezést.
4. Örvendetesen magas a könyvtárat önállóan használók aránya. A hallgatók 86%-a állította ezt magáról, s csak 14%-uk szorul segítségre vagy igényli a könyvtáros segítségét a könyvtárhasználathoz. A hagyományos tájékoztatási eszközök nem veszítették el népszerűségüket, de egyre nagyobb biztonsággal veszik igénybe (43%) az online katalógust is.
5. A hallgatók kétharmadára igaz, hogy napi egy órát fordítanak olvasásra, ezen belül a könyvek olvasása vezet.
6. Több könyvtárnak is tagja a megkérdezett hallgatók 55%-a. Ennek az az oka, hogy nem mindig jutnak hozzá a számukra fontos irodalomhoz a Központi Könyvtárban, de motiváló tényező, hogy korábbi könyvtárhasználati tagságukat sem akarják feladni. Más könyvtárak igénybevételekor ugyancsak a kölcsönzés a jellemző.
7. A számítógépes információkeresés széles körben népszerű, az internet rendszeres használata pedig 56%-os. Legtöbbször az egyetemen (67%) és a Központi Könyvtárban (36%) nyílik erre lehetőségük.

8. A könyvtár nyitvatartási idejével a hallgatók több mint háromnegyede (85%) elégedett, ugyanakkor voltak olyan visszajelzések, amelyek a jelenleginél hosszabb nyitvatartási időt képnélének el a hétvégéken és hosszabb nyári nyitvatartási időt szeretnének.
9. A hallgatók részéről felmerülő igények hangsúlyosan érintették a szakkönyvek nagyobb választékát, a kötelező irodalomból több kölcsönözhető példány beszerzését, rugalmasabb nyitvatartást, több olvasótermi számítógép beállítását foglalmazták meg.

Megállapítható, hogy a megkérdezett hallgatói csoport intenzív könyvtárhasználó. Elsősorban a Központi Könyvtár állományát és szolgáltatásait veszik igénybe, de szükség szerint élnek a párhuzamos könyvtárhasználattal is. A Központi Könyvtár felkészült az új képzési szakirányok következtében fellépő könyvtári igények ellátására, s igyekszik a menet közben felmerülő igények elébe menni. A bölcsészek szakirodalmi ellátásában még vannak hiányosságok, elsősorban az anyagi eszközök hiánya miatt, de reméljük, kezelhetően. A retrospektív állományépités – amire a bölcsészeknek szükségük lenne – függ a könyvpiac kínálatától is, hiába van igény régebben kiadott könyvek beszerzésére, ha azok nem találhatók a piacon. A számítógépesítés továbbfejlesztése szintén anyagi kérdés. Remélem, optimisták lehetünk a jövőt illetően.

Irodalom

1. ZSÁMBOKI László: Miskolc és egyeteme. In: Miskolci Egyetem. Miskolc: ME, 1991. pp. 3-15.
2. ZSIDAI József: A könyvtár Miskolcon 1949-1985. In: A műszaki felsőoktatás első könyvtára Magyarországon, 1735-1985: Selmezbánya, Sopron, Miskolc. Miskolc : NME, 1989. pp.190-292.
3. A Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának 1981. évi jelentése: belső használatra. Miskolc : ME, 1981. 46 p. (2. p.)
4. ZSIDAI József: A Miskolci Egyetemi Könyvtár humán irányultságának felkészültsége 1995-ben. In: Könyvtári alapok a Miskolci Egyetem humán képzéséhez: az egyetem fennállásának 260. évfordulója alkalmából rendezett jubileumi tudományos konferencia könyvtári szekciójának előadásai: Miskolc-Egyetemváros, 1995. szeptember 8. Miskolc : ME, 1995. pp. 23-44. (30. p.)
5. lásd uo. 43. p.
6. SZENTIRMAI László: Egyetemi hallgatók Szegeden: a munkaidő és a szabadidő tevékenység-struktúrája. Bp. : Gondolat, 1976. 306. p.
7. TÓTH Pál: Egyetemisták az idő mérlegén I.: a NME hallgatói körében 1986. októberében végzett időmérleg-vizsgálat alapján készült kutatási zárójelentés. Miskolc : NME, 1987. - 114 p. (29. p.)
8. DUNAINÉ MÉSZÁROS Éva, Frick Mária: Tanítójelöltek munka-és szabadidős tevékenysége két vizsgálat tükrében. Baja: Eötvös Tanítók. Főisk., 1989. - 34. p.
9. SZENTIRMAI László: Az olvasó egyetemi hallgató. Bp: NPI, 1981. - 147 p. (66. p.)
10. NAGY Attila: Diplomagyár és/vagy értelmiségképzés: főiskolai és egyetemi hallgatók olvasási kultúrája, könyvtárhasználati szokásai. In: Könyvtári Figyelő, 1998. 3-4. sz. pp. 432-443.
11. lásd 6. pont, 81. p.
12. lásd 6. pont
13. lásd 10. pont
14. Tanítóképzős főiskolai hallgatók könyvtárhasználati szokásai: kérdőíves felmérés a Budapesti Tanítóképző Főiskolán. In: a Budapesti Tanítóképző Főiskola Tudományos Közleményei V. 1988, II. kötet pp. 209-224.
15. lásd 10. pont